

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ФЕБРУАРА 1884.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

КАТАРИНА ГАБРИЈЕЛА.

Често се каже, да још није написан ни један роман, који не би био сличан обичном животу.. Најочевидније се потврђује та истина код великих уметница. Згодан пример к томе даје нам и живот лепе Талијанке, Катарине Габријеле.

Отац јој је био кувар у кући неког кардинала. Шетајући се једном по својој башти, зачу кардинал веома пријатан глас. Заставде, слушаше и дивљаше се лепом гласу, док није песма умукла. Запита једног свог пратиоца, да му каже, ко је та певачица, што му зачињава башту толиким чаром. Овај му рече, да је то куварева ћерка и да је сада у четрнаестој години. Кардинал је одмах дозве к себи и заиште од ње, да му пева све песме, што их зна. Катарина беше лепушкасто, живахно и слободно девојче, те се није ни мало уплашила од кардинала, него му је отпевала неколико песама. Кардинал увиди одмах, да је Катарина даровито девојче. И њен је отац то давно сазнао, али он као кувар није био ка-дар, да јој дар изобрази. Једино што је чинио, било је то, што је своју ћерку често водио у позориште, где је слушала како певају велики уметници. Тим начином постигла је била толико, да је већ певала највеће арије и да је без икаква упутства дивном лакоћом савлађивала све тешкоће у тим аријама.

Кардинала је тако занео девојчин дар, да ју је дао да се изобрази, а пред пријатељима својим, кад би се искушили код њега, увек се поносио њоме.

Катарина се лепо развила и образовала, постала је красном, духовитом, оштроумном и пријатном девојком. А кад је у седамнаестој години ступила у јаван живот, завртила је многоме слушаоцу мозак. Ма што је била малена раста, ипак се умела тако елегантно кретати и понашати, да се није могло опазити, да је прста порекла. Сви

су је млади људи обожавали и чезнули за њом; били су блажени кад су од ње добили само осмејај са њених усана. Али их је Катарина све вукла за нос и знала их је лепо све да одржи у непрекидном заносу и узбуђењу.

Разуме се, да су је разне вароши хтели да ангажују, те су јој нудили сјајне услове. Но она се одлучила за Напуљ, где је живела господски и велелепно. Често ју је ту походио дворски пе-сник Метастазио. И тај човек, коме је било педесет и три године, није могао одолети њезиним чарима. Он је младачким жаром обожавао дивну певачицу, али је она исмејала и њега као и остале своје обожаваоце, па га је по читаве сахате оставила да чека у предсобљу, док га је пустила да чује по коју из њених уста.

Мала птица певачица почела је да постаје охолом и властољубивом. Кад је имала воље да пева, певала је, а кад није била вољна, тад је никаква сила на свету није била кадра нагнати да отвори своја ружичаста уста.

Пошто је стекла силно благо, отишла је у Сицилију, где је у највећој мери показала своју охолост. Захтевала је највеће цене — и добијала их је. Певала је, кад јој се прохтело, певала је где и како је хтела, а по каткад била је тако смела, да је у место себе пустила да ступи пред публику сестра јој Франциска, коју је собом водила. Свакој вароши оставила је да бира: или њу да узме заједно са ћудима јој, или иначе не долази.

Једном ју је подкраљ сицилијански позвао на ручак, на коме ће бити и неки племићи и отмене госпође. Катарина је дуго изостала, те подкраљ пошље свога дворника, да каже, за што не долази. Дворник је затече на дивану, где чита неку књигу. Он јој учтиво саопшти поруку подкраљеву, а она му изјави, да је сасвим забо-

ракила, да је позвана на ручак. Она се међу тим ипак спреми и оде подкраљу, који се одлучио, да ради певања њеног прећути увреду и да је дочека, као да се није ништа догодило. Но Катарина је хотимице певала што може бити рђаво, па још тако тихо, да се једва чула. Подкраљ јој је претио, да ће је бацити у тамницу. „А“ — рече упорна, самовољна девојка — „можете ме присилити да дречим, али никада да вам певам!“

Подкраљ је осуди на четрнаест дана затвора. Тамо је била и сувише весела и добре воље, плаћала је сужњицима дугове, поклањала сиротињи силне новце, певала сваки дан најлепше песме дивно и заносно, док јој није истекао рок осуде. У правом триумфу, праћена усклицима сиротиње, којој је учинила толико добра, изашла је из тамнице.

Доцније отишla је у Русију, где ју је царица Катарина II. врло милостиво примила. Катарина Габријела искала је пет хиљада дуката плате за певање и није хтела да попусти од тога услова.

„Пет хиљада дуката!“ — повиче царица поплашена. — „Шта, та више не добија ни један мој фелдмаршал!“

„Верујем,“ — одговори Габријела равнодушно; — „онда нека пева вашем величанству један од ваших фелдмаршала.“

Царица се грохотом наслејала тој досетци и била је толико увиђавна, да је признала истинитост

те примедбе, ма што је дрско изушћена. Царица јој одобри тражену свету.

За тим је отишla у Енглеску. Али Енглезе није тако очарала њезина песма, те је наскоро напустила Енглеску.

Катарини је било тада већ скоро педесет година. Отишла је у Рим, где се сав отмени свет стицао у њене дворане. Ту је живела раскошно и великашки, ма што јој имање није било више тако велико.

Као пример о њеној раскошности нека послужи ова мала причица: Једнога дана походио ју је неки флорентински племић, па је несрћним случајем издерao своје скупоцене чипке на манџетнама. У накнаду за то послала му је Катарина сутра дан шест бода шпанског вина, што су биле увијене у најлепше чипке.

Покрај свих њених ћефова и ћудљивости имала је она добро срце, јер је сиротињи давала велике свете новаца. За своје родитеље старада се својски, те им је прибављала сваку угодност. Млађег брата свога дала је о свом трошку васпитати — за своје рођене била је честита кћи и сестра.

Било јој је 66 година кад је преминула у Болоњи, камо се преселила, од како је изневерише и глас и лепота.

(Из „Neue Musik-Zeitung“-а.)

Превео С. П.

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Стеван, последњи босански краљ“. Историјска трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић.) Пrikавана први пут 30. јануара 1884.

(Наставак.)

У петом чину решава се судба Стевана и Босне. Стеван је сишао с ума. Прва прна вест је та, да му краљ Матија неће послати војску и да је властела одрекла своју помоћ. У то долази Стеван, чудно обучен, с круном на глави, с плаштом на рамени и с запаљеном свећом у руци. Појава је то мало необична, и искрено да кажем, мало и смешна; али, краљ је луд. Кад се уклони, појави се Исаак са турским часничарима — у српском табору, пре битке! Ту се појави и Томазини, који је сад у турском служби, и који је уходио српски табор. Очевидно је, да је ту требала промена на позорници. Вој се отпочне, а о његовом току извештава нас по који турски часник, на послетку и сам паша. Победа је турска. Доведу ухваћена Стевана, који, кад позна Томазинија,

дође к себи. Паша, видећи да је Томазини издајац, нареди, да га на колац вргну. Стевана ће пак доцније погубити.

У драми је прво предмет; он карактерише песника, и мора, као што Е. Хартман вели,*) бити 1. поетичан, 2. драматичан, 3. способан за позорницу, 4. разумљив са опште човечанског становишта, 5. прост. Поетичас је онда, ако је као спољашњи догађај тек оквир, узорак и учинак неког унутрашњег догађаја; драматично је само оно, што се радњом може на видик изнети; за позорницу је способно оно, што не прелази извесну дужину, што се даје поделити у једнаке делове, од којих се сваки постепено диже у вис, да се сходно свршује, док не напије катастрофа; разумљиво са опште човечанског становишта оно је, што се даје осећати, разумети и схватити у свако доба, па и после сто година; просто је оно,

*.) Aphorismen über das Drama von E. v. Hartmann. Berlin. W. Müller. 1870.

што на гледаоце утиче тако, да не мора о смислу разбјати главу.

Други је захтев дикција, а та мора бити таква, да буде свака прави и згодан израз за онај душеван садржај, који се приказује. Ако је израз згодан, онда је и леп, а лепота му лежи у томе, што без околишћа и до датака често и јасно одаје мисао и осећај. Што је израз скромнији, то је од већег учинка, и тим ће се већма истаји садржај; сваки накит покрива садржај. Сличке, присподобе и сравњивања вису у драми на свом месту већ с тога, што јој задржавају напредовање. Што је израз простији и обичнији, тим је лепши, величанственији, тим је од већег учинка.

Треће, у драми ваља избегавати средства, која лармојантно, трогателно утичу на гледаоце, особито у говору. Радња, као параз осетљиве душе, може бити и дирљива, а и треба да је; само су пренежне речи чвршће а боме за здраву душу и несносне. Тако исто би требало избегавати и оно што је страховито, особито, ако је удаљено од садашњег гледишта нашег, као и. пр. телесно мучење, и као год што је оно, што нам срце може дирнути, само онда трагично, ако је доста узвишену, да нас може потrestи, тако је исто оно, што је страховито, само онда трагично, ако је према унутрашњем осећању нашем такво, да нас може дирнути, да нас дакле на сауџешће може побудити.

Песничко дело не сме се посматрати са моралног гледишта; јер поезија, која подражава живот, нема посла с тим, што треба да буде, већ с оним, што при различним околностима бити може и мора. Морал у поезији, да боме, да је од највеће важности, јер утиче као мотив на особе у драми; али гледаоцу је морал мотив као и други мотиви, као и. пр. осећање, страст. И само ако се гледалац тога држи, неће у њему субјективан интерес отети маха, него ће очувати у себи објективан интерес, и тако ће моја песничко дело естетички уживати, тако ће бити независан, јер мотиви неће моји непосредно упливати на њега, него посредно, по упливу њиховом на особе у драми.

Као у животу, тако је и у песништву унутрашњи догођај моменат покрета. Тај унутрашњи догођај постаје услед каквог мотива, и манифестира се или у пожуди или у гишању. Ако се таква пожуда одмах задовољи, онда се не би дошло ни до каквог догођаја. Ако пак задовољењу пожуде спољашње сметње стоје на путу, онда постаје борба између унутрашњег и спољашњег елемента, и онда песничко дело, ком би то главно било, не би представило историју срца, него главе, и могло би занимати и пажњу присвојити, али не би загрејало, дирнуло и потресло. То се догођај тек онда, ако су и побуде и сметње унутрашње природе, т.ј. ако наступи борба између начела, осећања, пожуда, афеката и страсти. Што је јача та борба или тај заплет, што се већма дижу таласи на узбурканом мору страсти, то ће и призор бити величанственији.

Заплет је основ, али измира је круна сваког песничког дела; где ће нема, нема ни уживавања. У комедији заплет иже озбиљан, у позоришној игри већ је озбиљнији и изгледа као да ће се трагично српшити; али у

трагедији само такав заплет може бити потребан, који је већ по себи ценамирљив, непомирљив. Само онда, кад је заплет такав, да мора јунака довести до пропasti, може бити трагичан. А тај заплет, да буде трагичан у пуном смислу, мора бити конзеквенција карактера. Јунак мора радити као што ради, ма предвидио, ма знао за цело, да ће га то упропастити. И само такво страдање, које се из карактера јунаковог развија, може да произведе прави трагичан потрес. А као што је заплет конзеквенција карактера, тако је и катастрофа конзеквенција заплета. Сваки карактер носи у себи трагичну судбу, која чека само прилику, да га сможди; сваки карактер носи већ у себи непомирљив заплет, и ако овај не избије, само је случај; чим избије, катастрофа је неизбежна.

Трагичан заплет лежи скоро свакда у некој извесној страсти, коју подударе ванредан карактер, и коју околности на дело драже, да се једнострano дигне над хармонијом душевних снага, да услед тога повреди границу страног елемента, који сад против тога ради. Елеменат, који реагира, може бити воља друге личности, може бити друга страст, која с првом долази у сукоб, може бити и апстрактан моменат, који влада обичајима у друштву, као политичан или социјалан поредак, народан или породичан обичај, или етички принцип. Заплет може морално индиферентан бити, може бити неморалан, а може бити и скроз моралан, шта више, принцип, који реагира, може бити неморалан. Као што се види, све једно је са моралног гледишта, какав је заплет, јер гледаоци друкче гледе на урок и учинак, него особе у радњи, а и треба да гледе друкче.

То су у кратко, врло у кратко мисли Е. Хартмана о драми. Да боме, да би се о тој теми дало много писати, али на овом месту није прилика за то. Хоћу сад да пређем опет на праву тему своју, на трагедију Мите Поповића, и да видим, у колико одговара она не само овим него и више захтевима, који се стављају на такву врсту песништва.

(Свршиће се.)

ПОЗОРИШТЕ.

(Народно позориште у Београду.) „Беогр. Дневн.“ пише: У очи светог Саве о.г. даване су у народном позоришту две представе за децу. Прво је отпевана химна, та лепа народна песма, пуне красоте и чара. За тим је приказана једна слика из позоришне игре „Зидаше Раваниће“. После тога гђа Наумовићева декламовала је лепу песму: Светоме Сави, са пуно жара и одушевљења. Чисто си осетио, како је то свечан — божанствен час у храму Талије српске. А шта је за тим дошло? Бисер народне појаве: Милош у Латинима, изведен у краткој позоришној игри! Дечаји пријатељ, г. Милорад Шапчанин, управитељ народног позоришта и српски књижевник, изабрао је лепу и дивну тему из наше историје, те ју обрадио, па тако сјајно окаћену изнео пред очи малој публици, да се сећа дуго и дуго на тај свечан час, што га проведе у очи светога Саве у народном позоришту.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

II. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ФЕБРУАРА 1884.

ПРВИ ПУТ:

МАТИ СЕ МОРА УДАТИ.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, НАПИСАЛА МАРИЈА ГИНТЕРОВА, ПРЕВЕО Ж. А. РАДИВОЛЕВИЋ.

О С О Б Е:

Валдау, спахија	.	Лукић.
Оскар, његов син	.	Димитријевић.
Хедвига, оскарева жена	.	М. Рајковићка.
Лангенгаујевица, њена маћија	.	Д. Ружићка.
Стайн	.	Динић.
Професор	.	Милосављевић.
Ернестина, хедвизина собарица	.	Л. Петровићева.

ПРЕ ТОГА:

ГРЕНГОАР.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 1 РАДЊИ, ОД Т. ВАНВИЉА, ПРЕВЕО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

О С О Б Е:

Лудвик XI., краљ француски	.	Лукић.
Џер Гренгоар	.	Ружић.
Симон Фурније, трговац	.	Марковић.
Лујза, његова кћи	.	М. Рајковићка.
Оливије-ле-Дем, берберин краљев	.	Милосављевић.
Николија Андријева, сестра симонова, удовица	.	Љ. Динићка.

Пажеви краљеви. — Слуге Симона Фурнијера. — Официри и стрелци телесне страже. —
Место: варош Тур у Француској. Време: Година 1469.

У петак 10. фебруара: „МАРИЈА СТЈУАРТОВА.“ Трагедија у 5 чинова, написао Ф. Шилер.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а увече на каси.

Болује: П. Добриновић.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У $9\frac{1}{2}$ САХАТА.